

балладе. Автор обосновує жанрові параметри народної баллади, акцентує увагу на обычній домінанті сюжетної смислогенерации, прослідковує функціональні модифікації.

Ключевые слова: українська народна баллада; традиція; трансмісія; обычай; мономорма; фольклор; традиційні значення; демифологізація; жанр фольклора.

O. IVANOVSKA CUSTOMARY DOMINANT OF UKRAINIAN FOLK BALLAD

Investigated here is the problem of regulation of the song genre paradigm of Ukrainian folklore. The mechanisms of traditional meanings' transmission generated in the ballad are considered. The author of the article proves the genre parameters of the folk ballad. The scientist pays attention to the customary dominant of the plot generation of the meanings and observes the functional modifications.

Key words: Ukrainian folk ballad; tradition; transmission; custom; mononorm; folklore; traditional meanings; demythologization; folklore genre.

O. IVANOVSKA CUSTOMARY DOMINANT OF UKRAINIAN FOLK BALLAD

The scientific problem of folklore genres' identification is still topical in the modern folklore studies. The genre song paradigm requires more theoretical specification. Therefore the aim of our research is to specify the criteria of the ballad genre and identify its main markers. The object of the article is the text space of the Ukrainian folk ballad. The subjects of scientific interest are: ballad tradition; transmission of traditional meanings, generat-

ed in the text space of ballads and functional dominant of the ballad as a genre.

The study of the poetic style of folk poetic texts, the documentary base of court practices (XVI – early XIX centuries), theoretical data, acquired by folklorists of previous generations, give grounds for the conclusion: oral law as an archaic form of collective creativity of the folklore group was manifested verbally (ritual lyrics), actionally (ritual), i.e. through a linear transmission incorporated into the society. The highest degree of meanings' coding is observed in these planes of a folk genius. At the same time, the regularity of their actualization through cultural practices and joint involvement (from old to small) gave them the opportunity to establish or stabilize the conventions. Mechanisms of the integral transmission, providing continuity of knowledge, most productively “work” as repeaters of the laws of ancestors in the genre of ballads. The melodic subtext (a comfortable way for the recipient to learn legal information) plays an important role in the learning the legal meanings. At the same time, a ballad as a plane of concentration of mythological and legal meanings and the way of their transfer modifies in time, loses the primary function. We associate this, in particular, with the extinction of customary law, the loss of its legal dominant. Desacralization and demythologization of legal meanings caused the emergence of other genre forms (for example, folk cruel romance).

The article shows a “correction” of the functional paradigm of the ballad in time: the legal – the periphery, the aesthetic – the main; the synthesis of legal and mythological meanings proves the archaic character of the plot. To sum up, the determinative marker of the ballad in the Ukrainian tradition is generation and transmission of legal meanings that are plot-based.

Стаття надійшла до редакції 6.11.2018

УДК 929:821.161.20.Соколовський

КРАВЧЕНКО Ярослава

ДОЛЯ РЕПРЕСОВАНОГО ПИСЬМЕННИКА ОЛЕКСАНДРА СОКОЛОВСЬКОГО (ЗА МАТЕРІАЛАМИ АРХІВНО-КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ)

Стаття присвячена трагічній долі письменника Олександра Соколовського, який належав до когорти українських письменників доби «Розстріляного відродження», винищеного у роки Великого терору. Базуючись на матеріалах архівно-кримінальної справи, проаналізовано та приділено увагу останнім місяцям із життя белетриста в тенетах НКВС, безпідставно арештованого та необґрунтовано засудженого розстрілу в роки сталінських репресій.

О. Соколовський дебютував у поетичному жанрі, плідно працював на ниві історичної прози, займався перекладами. Звертався до тем революції, боротьби народовольців із царизмом. Відомий за романами «Перші хоробрі», «Нова зброя», «Роковані на смерть», «Богун» та повістю «Бунтарі».

Ключові слова: Соколовський; «Розстріляне відродження»; репресії; контрреволюційна організація; архівно-кримінальна справа; Великий терор; Биківня.

Вступ. Розуміння сучасних суспільно-політичних процесів, вироблення чинників консолідації українців як спільноти неможливе без осмислення тоталітарного минулого. Постколоніальний стан української держави безпосередньо пов'язаний із дією комплексів і стереотипів, успадкованих від радянської доби. Радянський тоталітаризм, культивуючи нетерпимість до проявів інакомислення, альтернативних поглядів на напрямки розвитку культури і соціуму, насаджуючи страх і угодовство, мав на меті, у першу чергу, знеособлення особистості, а в другу – витворення окремої радянської ідентичності, яка донині негативно позначається на мовно-культурних і політичних пріоритетах громадян України.

Великий терор як один із найкривавіших періодів в українській історії уповні увібрав у себе всі негативні прояви радянської колоніальної політики – від економічного визиску, формування станового нерівноправ'я до фізичного знищення опонентів (і не лише опонентів!) та переслідування членів їх родин.

Масові політичні репресії 1930-х – 1940-х рр., зачепивши усі прошарки тогочасного українського суспільства, позбавили українців передовсім еліти як провідної верстви, здатної генерувати нові ідеї та смисли. З-поміж представників української еліти чи не найбільше втрат налічує письменство, яке на хвилі українізації пережило черговий спалах свого відродження.

Аналіз досліджень і публікацій. Незважаючи на наявність чималої кількості літературно-критичних праць, присвячених постатям «Розстріляного відродження», багато письменників досі залишаються маловідомими, їх творчий доробок слабко введений до наукового обігу, а обставини життя і смерті ґрунтовно не висвітлено. Однією з таких постатей є Олександр Соколовський – письменник, перекладач та музейний діяч.

Історіографія дослідження творчої спадщини О. Соколовського містить незначну кількість праць. «Чи не першим „відзивом” на спроби Соколовського в епічному жанрі стала стаття групи дослідників (І. Ткаченко, І. Юрченко, Л. Чернець) „Контрреволюційна кашценківщина”, надрукована 27 лютого 1932 року в газеті „Літературна Україна”. Не вдаючись до серйозних літературознавчих узагальнень, її автори похапцем зарахували письменника до „популярного” буржуазно-націоналістичного табору в культурі, представники якого подавали художні концепції української історії у, мовляв, спотвореному вигляді. [...] Ґрунтовний аналіз „народницької” прози О. Соколовського та його роману „Богун” здійснив відомий літературознавець і письменник М. Сиротюк у книжці „Українська

історична проза за 40 років” (1958)» (Литвиненко, 2004), уже в реабілітаційний час хрущовської відлиги.

У працях О. Литвиненко «Уперше на тлі вітчизняного письменства початкових десятиріч ХХ століття прокоментовано тематику і проблематику історичних творів белетриста, їх жанрові особливості, провідні засоби образотворення, моделі характеротворення» (2004); в О. Євмененко В. (2012; 2013; 2018) проаналізовано ідейно-художні та жанрово-стильові особливості творів з «народницького» циклу письменника та його поетичний доробок; в А. Матвієнка (2013) окреслено основні біографічні відомості.

Постановка проблеми. Потребують деталізації віхи життя О. Соколовського, а також ґрунтовного аналізу вимагає його архівно-кримінальна справа, котра, як документ доби, дозволить проаналізувати механізми нищення особистості в період Великого терору.

Віхи життєвого шляху. Соколовський Олександр Олександрович народився 8 вересня 1895 року у м. Конотопі на Чернігівщині (нині – Сумщина) у родині дрібного урядовця (батько був листоношею земської управи, помер 1909 року), із дворян. Також в анкеті заарештованого вказано, що Олександр не служив, знятий з військового обліку за віком, участі в бандах та повстаннях проти Радянської влади не брав.

У 1912 році, навчаючись у чернігівській гімназії, Олександр увійшов до складу партії соціалістів-революціонерів. Закінчивши гімназію та вступивши до Київського університету у 1914 році, арештовувався різними владами декілька разів: 1914-го року у Києві – за виступи проти імперіалістичної війни, засуджений до 6 років каторжних робіт, відбував покарання у Саратові; 1918-го року у Чернігові – за виступи проти німецької окупації України, був ув'язнений у концтаборах Бяла та Бресту; 1920-го у Чернігові та 1924-го у Києві – за звинуваченням в есерівській діяльності.

Очевидно, що на суспільно-політичних поглядах О. Соколовського позначилися усі «модні» ідеологічні віяння початку ХХ ст. Принаймні, за документами, спостерігається відчутне тяжіння молодого літератора до соціалізму.

Після арешту 1924 року в матеріалах справи міститься лист Київського відділення Всеросійського кооперативного банку до Київського Губвідділу ДПУ, в якому розповідалось, що «т. Соколовський працював у Чернігівському Кооперативному Союзі впродовж 6 років. [...] протягом останніх двох років т. Соколовський вів серед Української Кооперації активну лінію по розкладанню антирадянських настроїв і сприяв зближенню без-

партійних кооператорів з комуністами. Як працівник [...] є одним із досить великих Інструкторів Кооперації і тому ми просимо врахувати усі ці обставини та прискорити розгляд його справи» (Спр.53132 фп, 1924, арк. 143).

На допиті від 4.06.1924 року О. Соколовський розповів слідчому про свій вихід з партії лівих есерів на початку 1918 р. «з причин ідеологічної розбіжності з партією у питаннях стосовно Антанти та установчих зборів» (Спр.53132 фп, 1924, арк. 140). Щодо ставлення до Радянської влади та Компартії відповів, що «Радвлада як прояв диктатури пролетаріату я вважаю єдиною правильною зброєю боротьби робітничого класу за комунізм Комуністичну партію як авангард робітничого класу вважаю єдиною правильною захисницею і виразницею його інтересів партією яка одна вірно намітила до здійснення ідеалів Комунізму. Співчуваю їй, допомагав по мірі сил у її боротьбі [...]» (Спр.53132 фп, 1924, арк. 139).

Через день О. Соколовського звільнено з-під варти під підписку про невийїзд з міста, а 13.01.1925 року на Розпорядчому Засіданні Губерніального Суду Київщини ухвалено «справу на підставі п. 2 ст. 206 КПК за браком доказів та згідно ст. 207 КПК переведенням залишити, скасувавши захід запобігання. Справу на підставі обіжника НКЮ ч. 76 направити до ДПУ для схову» (Спр.53132 фп, 1924, арк. 151).

Подальший життєвий шлях О. Соколовського цілковито вписувався в «кано́ни» професійного зростання молоді в більшовицьку добу.

О. Соколовський працював у Спільці кооператорів, Всеросійському кооперативному банку, був секретарем Київської філії товариства політкаторжан і зсильнопоселенців, науковим співробітником Музею революції в Києві, де «[...] особисто підготував наступні теми до відділу: «буржуазно демократична революція 1905-1907 рр.»: а) 3-й з'їзд партії; б) жовтень 1905 р. та в) військові повстання 1905-1907 рр.» (Спр.44865 фп, 1937, арк. 12).

Історія Великого терору засвідчує, що ані «правильне» соціальне походження, ані допомога більшовикам у встановленні своєї влади в Україні, ані видатні заслуги не ставали індульгенцією й не убезпечували від арешту. Подібне трапилось і з О. Соколовським.

О. Соколовський в тенетах НКВС. Востаннє письменника заарештували 29 жовтня 1937 р. за звинуваченням в участі в українській контрреволюційній націоналістично-терористичній організації. Утримували у спецкорпусі Київської в'язниці.

Під час обшуку, який провів сержант міліції Правдухін у присутності представника НКВС УРСР Колосова, у помешканні Соколовських по

вул. Артема, 9, кв. 1. вилучено: паспорт, профспілковий квиток, кишеньковий золотий годинник, різне листування та довідки.

Тоталітарна влада, прагнучи регламентувати професійний і особистий простір людини, вважала небезпечним усе, що могло потрапити їй на очі – листи, щоденники, записники, телефонні книжки, приватні книгозбірні. Нерідко навіть художні тексти ставали для слідчих НКВС вагомою підставою для того, аби звинуватити автора у крамольних поглядах.

Твори О. Соколовського так само перетворилися на предмет звинувачень.

Слідчий, спираючись на свідчення письменника під час допиту від 3 листопада 1937 року (який відсутній в матеріалах справи), докоряв митцю його ж романами, такими як: «Перші хоробрі» (1927 р.), «Нова зброя» (1932 р.) та «Роковані на смерть» (1933 р.), де «ідеалізовано народовольство з його тактикою боротьби шляхом змов і терору» (Спр.44865 фп, 1937, арк. 9 зв.). Також вказувалось, що в романі «[...] «Богун» є цілий ряд ухилів націоналістичного порядку [...]» (Спр.44865 фп, 1937, арк. 10). На питання «У чому саме виражаються ці націоналістичні ухили і їх коріння», письменник пояснив: «Ряд моментів у моєму творі «Богун», як-то: 1) взаємини козацтва і українського селянства, відносини між козацькою старшиною і трудящими масами, характеристика вождів повстання Хмельницького і Богуну відображені мною в значній мірі в світлі даних української буржуазно-націоналістичної історіографії (Грушевського, Єфремова та ін.). Коріння цих моїх націоналістичних ухилів криється в тому, що я в той період захоплювався романтикою української старовини, фольклору і т.п., вивчаючи цю давнину за матеріалами українських буржуазно-націоналістичних істориків» (Спр.44865 фп, 1937, арк. 10).

Стилістика відповіді та вживана лексика у протоколі допиту засвідчує два суттєвих моменти: 1) намагання заарештованого відповідати так, як потрібно слідчому (нагадуємо, що в період Великого терору була дозволена спрощена процедура слідства, відтак, достатньо було самообмови затриманого); 2) оцінка історичного роману автором подається у руслі тогочасної критики, що таврувала національне підґрунтя твору, висуваючи передовсім, класовий підхід до літератури. Між тим, роман «Богун» є прекрасним зразком белетристики, що увібрив у себе досвід попередників (А. Кащенко, Г. Хоткевича, Б. Лепкого) і нові традиції історіописання, сперті на знання народного характеру, історичних процесів тощо. Роман О. Соколовського високо оцінений сучасною критикою. Зокрема, О. Литвиненко зазначає, що «Роман Соколовського „Богун” став на початку минуло-

го століття першим великим художнім полотном про державницькі змагання українців під проводом Богдана Хмельницького. Висунувши тут національно-визвольну ідею, белетрист зумів і в ситуації ідеологічного пресингу продемонструвати те, що історію не можна „загнати” в забуття, у прокрустове ложе сталінсько-кагановицького офіціозу» (2004). Дослідниця наголошує, що М. Сиротюк «справедливо акцентував високий художній рівень прози Соколовського на тлі аналогічних спроб початку 1930-х років, помітив тяжіння белетриста до психологічного письма, його звернення до традицій Т. Шевченка у відображенні життя українського села пореформеної доби тощо» (Литвиненко, 2004).

У звинуваченнях Олександр Соколовський винним себе не визнавав, наполягаючи: «Учасником націоналістичної терористичної організації я ніколи не був» (Спр.44865 фп, 1937, арк. 11). Навіть при зачитуванні слідчим витягу зі свідчень обвинуваченого Рахманінова Ю.Л., якими Олександр викривався як «особисто завербований до контрреволюційної націоналістичної організації» (Спр.44865 фп, 1937, арк. 11), категорично заперечував свою причетність, додаючи, що «свідчення Рахманінова щодо даного питання не відповідають дійсності» (Спр.44865 фп, 1937, арк. 12). Однак, згодом «бачачи на всю безцільність подальшої моєї боротьби на слідстві я вирішив припинити заперечування» (Спр.44865 фп, 1937, арк. 13), «[...] вимушений визнати, що моя контрреволюційна робота почалася ще в антирадянській есерівській організації» (Спр.44865 фп, 1937, арк. 17), – здався Олександр після місяців перебування у в'язниці НКВС.

Сфальсифіковане обвинувачення О. Соколовського базувалось на свідченнях заарештованих Рахманінова Ю.Л., Лагунова Б.І., Жука М.Д. та Янка О.П., а також на його особистих свідченнях.

«Дані мною свідчення про себе, як про активного учасника антирадянських, есерівської та націоналістичної організацій та щодо проведеної практичної ворожої діяльності я цілком і повністю підтверджую. Від слідства я нічого не приховав і у цьому прошу мені вірити» (Спр.44865 фп, 1937, арк. 118), – так пролунав голос знесиленого письменника.

Відповідно до обвинувального висновку Соколовський О.О. обвинувачувався у тому, що «впродовж всього періоду існування радянської влади, вів активну контрреволюційну роботу» (Спр.44865 фп, 1937, арк. 128), «повністю поділяв терористичні установки організації, особисто брав участь в одній, із створених есерівським центром, терористичній групі» (Спр.44865 фп, 1937, арк. 128), «спільно з рядом учасників організації проводив активну підривну роботу в

товаристві політкаторжан, музеї цього товариства та підопічних останньому частинах РСЧА» (Спр.44865 фп, 1937, арк. 129).

Справа з обвинувачення Соколовського О.О. розглядалася у Києві 22.08.1938 р. на закритому засіданні Виїзної Сесії Військової Колегії Верховного Суду СРСР. У складі: головуючого – диввійськюрюриста Орлова, членів – військових юристів 1 рангу Сусліна і Кліміна, при секретарі – військовому юристі 2 рангу Козлові. Без участі обвинувачення, захисту і виклику свідків. Підсудний винним себе визнав. В останньому слові просив поблагливості.

Нашвидкоруч, за 15 хвилин, вирішивши долю, а з початку встановивши вину О. Соколовського у скоєнні злочинів, передбачених ст.ст. 54-2 (збройне повстання), 54-8 (тероризм) та 54-11 (участь у контрреволюційній організації) КК УРСР, письменника засуджено до «найвищої міри кримінального покарання – розстрілу, з конфіскацією майна особисто йому належного. Вирок остаточний [...] приводиться до виконання негайно» (Спр.44865 фп, 1937, арк. 139 зв.). Тієї ж ночі письменника розстріляли.

Ймовірним місцем поховання О. Соколовського є таємна спецділянка НКВС УРСР у Биківнянському лісі (нині – територія Національного історико-меморіального заповідника «Биківнянські могили»).

Реабілітація. 25.07.1955 р. до генерального прокурора СРСР Руденка Р.А. звернулася із заявою дружина Олександра Тетяна Степанівна щодо перегляду справи і можливості реабілітації чоловіка. У заяві вона писала: «[...] хоча його, мабуть, вже немає в живих, але родині, що залишилась, дуже тяжко весь час жити під соромом незаслуженого тавра сім'ї ворога народу» (Спр.44865 фп, 1937, арк. 148).

Під час перегляду справи О. Соколовського і враховуючи, що «обґрунтованість його засудження викликає сумнів» (Спр.44865 фп, 1937, арк. 149) помічником військового прокурора Київського військового округу майором Алхімовим були допитані колишні працівники музею революції та товариства політкаторжан, а також товариші зі шкільних років. З-поміж позитивних характеристик, що наведені нижче вони також були надані Ісаковим В. Ф., Грищенком А. Г., Стерліним Л. М., Островським К. Е., Ушацькою П.М., Сливинським С.В., Русіною В.О.

Зі свідчень Агапєєва Є. С. від 13.06.1956 р.: «За період спільної роботи я знав Соколовського, як справжню радянську людину. Працював він тільки в інтересах Радянської держави, за ним я ніколи не помічав ніяких антирадянських чи антидержавних дій. Не помічав та не чув [...] ніяких есерівських і націоналістич-

них висловлювань. Соколовський залишився в моїй пам'яті, як добрий, чесний радянський працівник» (Спр.44865 фп, 1937, арк. 152 зв., 153).

Тернавцев В.С. підкреслив особисті якості репресованого письменника: «[...] Соколовський часто виступав за дорученням парторганізації товариства у різних військових і цивільних організаціях зі своїми спогадами про життя у каторжних в'язницях при царському режимі. [...] був чесним і бездоганним тов. завжди сумлінно виконував свою роботу [...]» (Спр.44865 фп, 1937, арк. 156 зв.).

За результатами перевірки справи, що здійснювалася у 1950-х рр. на підставі скарги дружини Соколовського встановлено, що письменника було засуджено необґрунтовано.

На засіданні Військової Колегії Верховного Суду СРСР від 18.07.1957 року у складі: головуючого – полковника юстиції Борисоглібського, членів – підполковників юстиції Озерова та Петрова ухвалено «Вирок Військової Колегії Верховного Суду СРСР від 22.08.1938 року щодо Соколовського Олександра Олександровича у зв'язку з нововиявленими обставинами скасувати і справу щодо нього провадженням припинити за відсутністю складу злочину» (Спр.44865 фп, 1937, арк. 177 зв.).

Типовість справи О. Соколовського, як і тисяч подібних справ, полягає в однотипному наборі основних документів. І, зокрема, відсутності:

- речових доказів та доказів загалом, оскільки цілеспрямована фальсифікація та абсурдність висунутих звинувачень співробітниками НКВС зазвичай базувались на самообмовах та наклепах під психологічним та фізичним примусом;

- повного та всебічного дослідження фактів по справі. Прикладом чого є копія протоколу очної ставки між Соколовським і заарештованим Янко, з якого вбачається, що вони «[...] нібито вели між собою переговори щодо блоку українських есерів з російськими есерами, але коли мали місце ці переговори, за яких обставин і де вони проводились, з копії протоколу очної ставки не видно» (Спр.44865 фп, 1937, арк. 174);

- права на захист – «Справи заслуховувати без участі сторін» (Постановление ЦИК СССР, 1934);

- права на оскарження процесуальних рішень чи дій – «Касаційного оскарження вироків, як і подачі клопотань про помилування, не допускати» (Постановление ЦИК СССР, 1934).

Викликають сумнів визнання обвинуваченим своєї провини після декількох заперечень, стилістична шаблонність фраз викладених в матеріалах справи.

Висновки. О. Соколовський – талановитий український письменник, не доживши до свого

43-річчя трохи більше ніж два тижні, став однією із тисяч жертв комуністичного терору.

Трагічна доля О. Соколовського є прикладом нищення тоталітарною системою молодих творчих сил України. Розстрілявши письменника за сфальсифікованими звинуваченнями, вилучивши його ім'я і твори з літературного процесу, радянська влада не лише вчинила злочин, спотворила пам'ять про визначного митця, а й намагалася максимально деформувати уявлення про українську літературу.

Після відкриття архівів радянських репресивних органів, зняття грифу «Секретно» з багатьох документів в українську літературу повертаються імена митців, а суспільство, отримавши змогу вивчати механізми Великого терору, політику і методи НКВС, здобуває щеплення проти людиноненависницьких теорій і практик.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Євмененко, О. (2012). Художнє осмислення народницького руху у романі «Перші хоробрі» О. Соколовського. *Вісник Маріупольського державного університету*, 7, 20-26.
- Євмененко, О. (2013). Жанрово-стильові особливості «народницького» циклу О. Соколовського. *Вісник Маріупольського державного університету*, 9, 11-19.
- Євмененко, О. (2018). *Поетична спадщина Олександра Соколовського*, Збірник матеріалів ХХ підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ. Маріуполь: МДУ.
- Литвиненко, О. (2004). *Історичні романи Олександра Соколовського в літературно-критичному контексті доби*. Взято з <https://mydisser.com/en/catalog/view/19882.html>.
- Литвиненко, О. (2004). *Історичні романи Олександра Соколовського в літературно-критичному контексті доби*. Взято з https://revolution.allbest.ru/literature/00441323_0.html#text.
- Матвієнко, А. (2013). Хай не згасає пам'ять. *Конотопський краєзнавчий збірник*, 1, 207-208.
- О внесении изменений в действующие уголовно-процессуальные кодексы союзных республик. (1934). ЦДАГО України, Ф. 263, Оп.1, Спр. 53132 фп ЦДАГО України, Ф. 263, Оп.1, Спр. 44865 фп

Я. КРАВЧЕНКО СУДЬБА РЕПРЕССИРОВАННОГО ПИСАТЕЛЯ АЛЕКСАНДРА СОКОЛОВСКОГО (ПО МАТЕРИАЛАМ АРХИВНО-УГОЛОВНОГО ДЕЛА)

Статья посвящена трагической судьбе писателя Александра Соколовского, который принадлежал к когорте украинской письменности эпохи «Расстрелянного возрождения», истребленного в годы Большого террора.

Основываясь на материалах архивно-уголовного дела, проанализировано и уделено внимание последним месяцам из жизни беллетри-

ста в сетях НКВД, безосновательно арестованного и необоснованно осужденного к расстрелу в годы сталинских репрессий.

А. Соколовский дебютировал в поэтическом жанре, плодотворно работал на ниве исторической прозы, занимался переводами. Обращался к темам революции, борьбы народовольцев с царизмом. Известный по романам «Первые храбрые», «Новое оружие», «Обреченные на смерть», «Богун» и повестью «Бунтари».

Ключевые слова: Соколовский; «Расстрелянное возрождение»; репрессии; контрреволюционная организация; архивно-уголовное дело; Большой террор; Быковня.

**Y. KRAVCHENKO
THE FATE OF REPRESSED WRITER
OLEKSANDR SOKOLOVSKYI (MATERIALS
OF HIS ARCHIVAL-CRIMINAL CASE)**

This article is devoted to the tragic fate of the Oleksandr Sokolovskyi, who belonged to the Ukrainian writer's cohort of the «Executed Renaissance» period, and who was executed during the Great Terror.

The last months of the novelist's life within the walls of the NKVD were considered and analyzed according to the materials of the Criminal Archive File. He was unreasonably arrested and sentenced to death during the years of Stalinist repressions.

O. Sokolovskyi debuted in a poetic genre, fruitfully worked on a field of historical prose, also practiced translations. In his works he touched on revolution and the struggle of the people with tsarism. Soundly combining the historical truth, he became known for his novels «Pershi khorobri», «Nova zbroia», «Rokovani na smert», «Bohun» and the story «Buntari».

Key words: Sokolovskyi; «Executed Renaissance»; repressions; counterrevolutionary organization; materials of the Criminal Archive File; The Great Terror; Bykivnia.

**Y. KRAVCHENKO
FATE OF REPRESSED WRITER OLEK-
SANDR SOKOLOVSKYI (MATERIALS OF
HIS ARCHIVAL-CRIMINAL CASE)**

The great terror as a period of the bloodiest part of Ukrainian history took in all negative displays of

УДК 801.81+398.23(089.3):06.076

ЛИНЧАК Інна

**ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ТИПАЖ «ЕКСКУРСОВОД»
(НА МАТЕРІАЛІ АНЕКДОТІВ)**

У статті зроблено спробу дослідити лінгвокультурний типаж «екскурсовод» на матеріалі анекдотів. Проведений аналіз дозволяє дійти висновку, що найбільш істотними ознаками цього типуажу є: культурність, освіченість, комунікативна майстерність, досвідченість, дотепність, впевненість, емоційність, захопленість своєю професією. Негативна риса аналізованого образу – матеріальна зацікавленість.

Ключові слова: анекдот; текст; жанр; лінгвокультурний типаж; екскурсовод.

© Линчак І., 2018

Soviet colonial policy such as economic profit, class inequality and physical destruction of opponents up to prosecution of members of the family.

Massive political repressions of 1930s and 1940s caught on all parts of those days Ukrainian society, got Ukrainians deprived of such important social class as elite which was able to generate new ideas and purports. Among all representatives of Ukrainian elite the greater losses got writers which being on a wave of Ukrainization lived through a regular burst of its rebirth.

Not taking into consideration an availability of considerable amount of literary-critical works which was dedicated to figures of the Executed renaissance, a lot of writers up to now stay little known, the works of the writers remain unrecognized among scholars.

The circumstance that obstacles of their life and death are not quite known also deserves attention.

One of the figures is Oleksandr Sokolovskyi – the writer, the translator and doer of museums.

He was arrested a few times by different authorities. The last time in 29/10/1937 being blamed in participation in Ukrainian counterrevolutionary national terrorist organization.

22/08/1938 condemned to the highest degree of criminal punishment by Outbound session of the military college of the Soviet Union Supreme Court.

The possible burial place of Oleksandr Sokolovskyi is a secret special place of NKVD USSR in Bykivnianskyi forest (now is a territory of the National historical and memorial reservation «Bykivnianski mohyly»).

The tragic fate of O. Sokolovskyi can be an example how young creative forces was being destructed by a totalitarian authority. Having shot away the writer grounding on a falsified accusation and having taken away his name and all of his works from literary process soviet power not only committed a crime, distorted his name and personality but also tried to deformed imagination of Ukrainian literature.

Стаття надійшла до редакції 12.11.2018